

Правові проблеми згоди пацієнта на медичне втручання

Савченко О.М., студент гр.Ю-05 юридичного факультету СумДУ

Науковий керівник - Сайко Л.Ю., старший викладач кафедри права СумДУ

Інформована згода на медичне втручання тісно пов'язана з природними правами людини, тобто правом на життя, правом на здоров'я, особисту недоторканність та свободу. Виходячи із сучасних міжнародних стандартів, добровільна згода пацієнта є необхідною умовою правомірності наступного медичного втручання. Проте, законодавчі акти з даної проблеми не в повній мірі забезпечують права і законні інтереси громадян, зокрема, щодо правового регулювання передачі довіреному прав з прийняття важливих медичних рішень у разі втрати довірительом дієздатності.

Стаття 4 Європейської хартії прав пацієнтів проголошує: «Кожен має право на отримання будь-якого виду інформації, яка допоможе йому/їй активно брати участь у прийнятті рішень щодо свого здоров'я; ця інформація є обов'язковою попередньою умовою проведення будь-якої процедури і лікування, включаючи участь у наукових дослідженнях». У статті 28 Конституції закріплено: «Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідом» [1]. Як випливає з положень статей 281, 284 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ), підставою виникнення, тривання і припинення відносин з надання медичної допомоги є воля пацієнта, його усвідомлена згода, чим підтверджується цивільно-правовий характер відносин з надання медичної допомоги, відсутність у них елементів влади та підкорення» [4, с. 471]. Пацієнт, повнолітня фізична особа, також має право на: отримання достовірної і повної інформації про стан свого здоров'я, у тому числі на ознайомлення з відповідними медичними документами, що стосуються його здоров'я; право на вільний вибір лікаря, лікувального закладу, інформовану добровільну згоду на медичне втручання, відмову від медичного втручання [3].

Основи законодавства України про охорону здоров'я включають важливі положення, що стосуються прав пацієнтів, зокрема, визнають право пацієнта надавати інформовану згоду на лікування та відмовлятися від певних методів лікування. Так згідно із ст. 43 Основ обов'язковою умовою правомірності медичного втручання є наявність свідомої згоди інформованого пацієнта. Втім таке право: 1) визнається тільки за компетентними пацієнтами або у разі якщо вони некомпетентні – за їх законними представниками; 2) не стосується ситуацій, що кваліфікуються як невідкладні. У невідкладних випадках (за наявності реальної загрози життю хворої особи) українське законодавство передбачає, що згода хворого або його законних представників на медичне втручання не потрібна [5].

Законодавство явно не визнає завчасну відмову, яка застосовується, коли пацієнт стає неспроможним прийняти рішення, не існують законні норми стосовно можливості скласти заповіт про доживання, а також призначити довірену особу з охорони здоров'я. Спробою легітимізувати інститут представництва пацієнта в Україні свого часу був проект Закону України «Про захист прав пацієнтів» від 06.12.2007 р. № 1132, в якому пропонувалася нова для українського законодавства норма стосовно представництва пацієнта за дорученням (п. 3 ст. 6). У широкому контексті право кожної людини в Україні заздалегідь вирішити питання про медичне обслуговування на випадок, коли вона не буде мати можливість самостійно приймати ці рішення в майбутньому, можна доктринально розглядати як вираження права на самовизначення відносно свого власного тіла, яке ґрунтується на фундаментальних правах-принципах, що викладені в Конституції України та ЦКУ: 1) право на індивідуальність, самовизначення, моральні та культурні цінності (ст. 300 ЦКУ); 2) повага до гідності, захист недоторканності (ст. 29 Конституції України, ст. 297 ЦКУ); 3) заборона катувань, поведження, що принижує гідність (статті 28, 64 Конституції України, ст. 270 ЦКУ). Проте, оскільки немає спеціального законодавства про попередні розпорядження, то немає визначених юридичних підстав щодо ступеня обов'язковості, обсягу і межі задіяння таких документів. Фізичні особи можуть де-факто складати попередні розпорядження, тим не менш, такі документи не вважаються юридично зобов'язуючими, або такими, що мають серйозні правові наслідки. Немає практичного сенсу уповноважувати довірену особу з питань охорони здоров'я, адже якщо пацієнт стає некомпетентним, рішення щодо лікування та догляду приймаються лікарями та законними представниками: родичами, опікунами навіть якщо вони незгодні з особистими уподобаннями пацієнта [2].

Отже, на підставі вищезазначеного можна констатувати існування необхідності правової регламентації інституту інформованої згоди пацієнта на медичне втручання. У зв'язку з цим ми пропонуємо: 1) доповнити ст. 43 Основ законодавства про охорону здоров'я наступним положенням: «Пацієнт може довірити будь-якій дієздатній особі здійснення своїх прав у зв'язку з медичним втручанням. У цьому випадку представництво інтересів пацієнта підтверджується медичною довіреністю, оформленою відповідно до законодавства; 2) розробити типові форми медичної довіреності.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Миронова Г. Представництво пацієнта за довіреністю. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/2011_3/11Miron.pdf. – Заголовок з екрану.
3. Миронова Г. Цивільно-правовий інститут попереднього волевиявлення щодо медичного втручання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3599>. – Заголовок з екрану.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. / За відповід. ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – Т. 1. – С. 471 – 472.
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.

Міжнародно-правове забезпечення стабільності та безпеки суспільства: матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів та студ. юридичного фак-ту, м. Суми, 25 травня 2013 р. / Ред.кол.: А.М. Куліш, М.М. Бурбика, М.І. Логвиненко, В.М. Семенов, А.В. Баранова. — Суми: СумДУ, 2013. — С. 190-191.